

— חוברת לג —

ב"ה

בבא בתרא, פרק 'המוכר את הספינה'

דף עג

נס — אדרא. וכן הוא אומר 'שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס' — אמנם מצינו גם שהמוט קרוי נס, כמו 'ושים אותו על נס', 'כתורן בראש ההר וכןס על הגבעה', אך מ"מ הוא בטל לדגל או למפרש או לדבר אחר שאותו הוא נושא (נס לשון נשיאה), שאינו גדול וכבד וקבוע כתורן שהוא העיקר. (ומה שכתב הרשב"ם שהמפרש על התורן, נראה דמלבד התורן הרי יש גם מוטות קטנים יותר בצדו האחר של המפרש ומיטלטלים עמו, והם הקרויים נסים. וכן בלשון חכמים 'הנסים (או הנסין) שבים' — איים קטנים שהם כעין עמודי-סימן בתוך הים הגדול וק"ל). (בדרך טובים).

אמר רבה: אשתעו לי נחותי ימא... — כתב הריטב"א ז"ל: יש במעשיות שבפרק זה ענינים זרים לבני אדם לפי שלא הורגלו בהם, והם דברים קרובים מאד ליודעים בטבעם, כענין גודל הדגים שבים וגודל סערת גלי הים. ויש גם במעשיות אלו ענינים נרמזים שלא היו נראין להם במראית העין אלא במראה החלום. וזה כי כשהחכמים הולכים בים אוקיינוס, ורואין שם נפלאות השם יתברך, וגם שהם שם מתבודדים ומחשבים בענינים נוראים ונפלאים, ובעת השינה נראה להם כענין הרהורים ענינים נפלאים מורים על ענין. והגאונים כתבו דכל היכא דאמרינן הכא 'לדידי חזי לי', במראה החלום היה, כשהיה מהלך בים אוקיינוס. ומפני שיש טופלי שקר מלגלגים על דברי חכמים ז"ל, נרמזו בקצת הענינים האלו קצת רמזיהם הקרובים יותר לפשט, וישמע חכם ויוסף לקח...!

— ערשב"ם. ובספר 'רסיסי לילה' (לר"צ הכהן. סי' לא) כתב בתוך דבריו, שמאמרים אלו וכיוצא בהם — סיפורי מעשיות שגנוזים בהם כוונה פנימית, הינם דברי תורה ממש, ואינם בגדר 'שיחות חולין של תלמידי חכמים', ש'שיחת חולין' היא רק כשכוונתו באמת רק לדברי חול, או דיבורים שאינם ממעמקי הלב, רק הם בגדר 'שיחה' בעלמא. (וע"ע שו"ת הרשב"א ח"א תיח ד"ה החלק השלישי).

'האי גלא דמטבע לספינה...' — המהרש"א פרש שגלי הים רומזים על צרות הגלות המתרגשות ובאות על ישראל, המטורפין בגלות כספינה המיטרפת בים, וה'מקל' שחקוקים עליו שמות הקודש, רומז להבטחת השי"ת 'אהי' אשר אהי" — בגלות מצרים ובשאר גלויות, וכן שאר השמות רומזים על הבטחת הגאולה והשמירה בגלות. עיין שם עוד בפרטי המאמר.

ובספר 'בגדי שש' (לרי"ג בקהופר. עמ' רעד) באר על פי דרך זו, ענין 'בין גלא לגלא תלת מאה פרסי' — מירווח השנים שבין פורענות לפורענות, מאז תקופת החורבן: שנת ג' אלפים תתצ"ג — חורבן ביתר ואלכסנדריה, ועשרה הרוגי מלכות — תום תקופת החורבן. ד"א רל"ד — רדיפות פרס וחתימת התלמוד. ד"א תקט"ו — מחלוקת הקראים והתדרדרות התורה בבבל. ד"א תתנ"ו — גזירות 'מסעי הצלב'. ה"א ק"א — 'המחלה השחורה' והפרעות שבעקבותיה. ה"א ת"ח-ת"ט — גזירות הקוזקים ימ"ש. ה"א ת"ש — שואת יהודי אירופה. (וע"ש עוד בבאור שאר המאמרים).

— 'הגל שרוצה להטביע הספינה מרמז ליצר הרע, והמקל שחקוק עליו השם המפורש מרמז על דרגת 'לשמה'; היינו, רק בדרגת 'לשמה' זוכים למנוחה מהיצר הרע'. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 280).

'הורמיז בר ליליתא...' — 'הנה המאמר הזה מוכח מתוכו שהוא מדבר בענין הקליפות וכוחם, ולכן לא פרשתי בו כלום, דאין ראוי להעמיק ולפרש דבריו מפני הפחד. וכאשר ישתברו קליפות ורוח הטומאה תעבור מן הארץ, והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות ש-ד-י, אז יהיו מובנים הדברים האלה מאליהן, ורק אפשר סוף המאמר...'. (בן יהוידע)

(ע"ב) 'לדידי חזי לי אורזילא בר יומיה דהוה כהר תבור...' — 'משל שראה אמונת הישמעאלים שקמה מהרה כמעט, וראמה וגבהה. ובצואתם קלקלו הירדן — שהוא אמונת ישראל. עובדא דאקרו ריתא יהיה משל על מלכות בני ערב, והם המושלים בישראל אחר שנתערבו בהם כמה אומות. וגדול כחו של אילן — מנפלאות השם יתברך שיכולים ישראל לחיות עמהם ולקיים תורתם ביניהם. ואלמלא שאנו רואים לא היינו מאמינים. והמעשה הסמוך לו הוא משל לענין כזה, כי אומה קמה ושוטפת אומות אחרות, ואחר כך, כד אטפה ליטפי לה. (ריטב"א. ועל זו הדרך פרשו כמה מהמפרשים. ואפשר שעל יסוד מאמר זה חובר הפיוט 'חד גדיא'. — ע' בשולי גליוני').

חידושי פרד"ס (מהרע"כ)

'אישתעו לי נחותי ימא האי גלא דמטבע לספינה... אשר שמתי חול גבול לים' — עיין מהרש"א. אמנם יש להוסיף דעל פי יחזקאל, הספינה היא עולם הגויים עצמו דהיינו צור (כנזכר בפתיחה לפרק — בסוף החוברת הקודמת) וקוב"ה זועם בכל יום ומבקש לעקור ביצתן של גויים, אולם מאחר שאנו בספינתם (כנ"ל), (וגם תפקיד יש לנו לגביהם להוסיף גרים ולקלוט ניצוצין קדישין כידוע) אנו חוששים להשטף עמם ועוצרים הגל בשם א-ה-י-ה שעמנו ממצרים (שהוא עפ"י חכמי אמת שם הכתר, ומשמש בטרם 'נודעתי להם' במדת אמיתות שלי לקיים הבטחתי בגלוי. ערש"י ר"פ וארא). ומ"מ אעפ"י שעולם הגויים עדיין לא נשטף בפועל מ"מ יחוגו וינועו כשכור יעלו שמים וירדו תהומות... וכל חכמתם תתבלע, דהיינו מרוב גבהות ורצון לעלות לשמים שיאם בין כוכבים לשים קינם.

והדרך הבטוחה להשאר שפוי היא דרך השפלות הרמוזה בחול שהיא סגולת ישראל הממעטים עצמם. דהיינו בכללות, לא לילך בגדולות (ולהכנס בגסות ולכתחילה לים הנסתרות) אלא להשאר בחוף מבטחים של התורה הנגלית. אולם מ"מ יש לשמוע סוד שיח נחותי ימא אשר שרש נפשם ומזלם הולכים בסתר המדרגה לעשות מלאכה במים רבים. (וכללית הם הבעלי תשובה הגדולים מצדיקים גמורים, 'חסידים' (בשורש, בע"ת וחסידים הם אחד, לעומת צדיקים. עיין צדקת הצדיק אות ק). ואכמ"ל) המכניסים עצמם לסכנות (גם נפשיות-רוחניות) כדי להעלות נפשות עשוקות ולגלות אוצרות חשך. וכל יקר ראתה עינם, אף שגורם להם פעמים לקרי 'מפני טורח הדרך' כאותו מעשה בחסיד אחד במס' שבת, ואכמ"ל).

— (לשון רשב"ם (ד"ה אמר רבה אשתעו לי) כל הני עובדי... משום מה רבו מעשיך ה' (עולם העשיה, מלכות, ה' אחרונה שבשם); ולהודיע מתן שכרם של צדיקים (ו' שבשם, יסוד צדיק); ולפרש מקראות בספר איוב וכו' (בינה, ה"א עילאה); שכל שיחת ת"ח צריכה תלמוד (היינו יו"ד חכמה קדומה, ואבא יסד ברתא, היינו, ת"ח הם דייקא ראויים לשוח שיחת חולין ולספר מעשיות במעשי ה' וק"ל).

אמר רבב"ח: לדידי חזי לי הורמין בר לילית, כי קא רהיט... ורהיט פרשא... ולא יכלי ליה... אתרי גישרי דרוגנג ושואר מהאי להאי... עד דשמעו בי מלכותא וקטלוהו' — עיין מהרש"א. ויתכן גם הורמין בר לילית, היינו יצרא דע"ז (שהיו רצים אחריו בתוקף גדול בבית ראשון כידוע בחלק, מעשה דמנשה ורב אשי), המשתלשל מיצרא דעריות (לילית), שלא עבדו ישראל ע"ז אלא להתיר להם עריות בפרהסיא כידוע, הרי שהמניע הראשון הוא בלב, הנוטה לזנות, ואח"כ המוח בונה תיאוריה ונותן אישור — 'הורמנא' ונמצא המוח בן-הלב, (כענין שהלך אדם הראשון אחר אשתו). ובקדושה הוא להיפך עד לעתיד שיתלבן יצה"ר. ו'רהיט פרשא' היינו כל צדיקים הקדומים שבמקרא, ולא הצליחו לבטלו (וכפשוט הגמרא וכרשב"ם ודלא כמהרש"א, שלא השיגו הפרש להורמין), עד שהחריב 'חומות מגדלי' בית ראשון, ובא לדלג לבית שני ולהרעיל נשמותינו בכוס התרעלה כבתחילה, אולם אז באה מלכותא — מאן מלכי רבנן, אנשי כנסת הגדולה — ובטלוהו, כמבואר בסוף יומא.

(ואולי גם הפרשא שלא השיגו היינו מי שרוצה לבטלו במקורו ולשחוט יצרא דעריות, לא יעלה בידו, שהוא צריך לקיום עלמא, כמבואר ביומא שם. וק"ל. ויתכן גם דתרי גישרי דרוגנג (לשון חמדה, כתרגום ונחמד העץ ורגיג. ומכאן: אתרוג) היינו שני יצרים אלו, שהם אבות לכל השאר והם שקולים זה כזה (כדכר ונוקבא, שכן אדה"ר אכל מעץ הדעת מסתמא משום 'זיהיתם כאלקים' ואילו חוה משום 'תאווה לעינים ונחמד' וק"ל).

(ע"ב) 'אורזילא בר יומא' (או בר ראימא) — עיין מהרש"א דרוש נחמד על יהושע בן נון. ואולי מתקשר לקודם, שע"י הריגת הורמין בר לילית, דהיינו שחיטת היצר — שמתגלה ביותר בזרע יוסף הצדיק, ובעיקר ביהושע תוקפו של יוסף ובכור שורו (וחי כמוהו ק"י שנים) — מתגלה בישראל ביתר שאת כח הקדושה. (ואפשר שתחילת שחיטת היצר ע"י משה בהריגת 'סיחון' ו'עוג', היינו: שיחה נאה — של זנות (כדו"ל) וגבהות. (או להיפך, כמ"ש בשם חי' הרי"ם דסיחון שבחשבוין הוא קליפת המוחין, כנגד תש"ר, ועוג שבאדרעי (זרוע) קליפת הלב — כנגד תש"י, שעל הלב). או במה שהוא קבור מול בית פעור ששם היה צירוף זנות וע"ז. ומשה עומד כנגדו וממעטו בכל פעם שרוצה לעלות (כדו"ל). ולגבי משה ויוסף חשיב יהושע 'בר יומא' (לגי' רשב"ם) שעתה זה נתמנה ועלה לגדולה, וק"ל.

'אקרוייתא' — עיין מהרש"א. צפרדע (=444) (תנין)= נחש (=358) ע"ר ב (חסר במקרא = 278) — הפרשים שוים בסדר יורד, ובין זה לזה 86 — אלקים (היינו נפילה מדין קשה אל דין קשה). והיינו שכל מלכות בויה (קטנה) מחברתה, ומ"מ בולעת אותה וכוללת אותה ומכבידה עולה יותר. והעץ — פירש מהרש"א: אברהם. שכח ישמעאל (שהוא לדעתו העורב) מכח אברהם. ויותר פשוט לפרשו על ישראל — 'כימי העץ ימי עמי' (ישעיה סה) שסובלין העול (ובחכמת האמת צפרדע (צפר דע) כאן כנגד ראשית-חכמה, נחש ששלט בחוה היינו כנגד בינה, והדעת המקשרת ומערבת אותם כנגד העורב. והיינו יה"ו שבשם. והאילן הסובלם הוא כנסת ישראל, מלכות שמים, ה' אחרונה).
ובמלכויות נראה שהם אשור-בבל, פרס-מדי, ויון. אמנם אדום לא חשיב שהיא כמו הכולל של כולם, ו'בווי אתה מאד' שאין להם כתב ולשון משלהם (אלא 'איטליה של יון'), היינו, אין כאן תרבות מקורית אלא כעין כח להמשיך ולהעתיק ו'לסחוב' את מלכות הגויים עוד ועוד. והם כנגד הקוף (=186) הבא אחר הע"ב בסדרת המספרים הנ"ל. ומלכות הרביעית אין לה חקר, שכן גם אם תמשיך ותרד בהפרש 'אלקים' כנ"ל, יעלה בדרך ק' היינו קוף במילוי, היינו שממשיכים ומחקים את עצמם וחוזרים על עצמם ללא הרף, והיא הקליפה הקשה ביותר, כידוע בשם הרבי מקוצק 'ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו — ומיד שאול', מיד קליפת החיקוי (אפילו בקדושה והיא קליפת נוגה) כנגד ג' קליפות הטמאות-לגמרי, וכן אדום פושט טלפיו כחזיר לומר טהור אני, 'זאשת זנונים מתתקנא כגוונא דאשת חיל', ק לעומת ה דכנס"י, (והם טוענים שהם העץ — 'נושאי התרבות' — ובאמת הם הקוף (המטפס על העץ) ואנו הסובלים את כולם. (שמעתי מהר"ר יצחק גינזבורג והוספתי נופך משלי).

'אמר רב פפא בר שמואל: אי לא הואי התם לא הימני' — הרי שחכמים נוספים 'מתחברים' אל סיפורי רבב"ח. וכן להלן בסמוך רב דימי רב אשי, וזו ראייה ברורה גם לענין הדרוש והרמוז שכולם הבינו בדיוק כלפי מה הדברים אמורים ואינו סוד הנודע לאומרו בלבד. ומכאן לכל חכמי הדורות שרשאים ויכולים גם הם כל אחד לפי כח ראייתו בנסתרות, להתחבר עם הסיפורים ולקחת חלק ב'פיתוחו' ופתורו המלא.

ד' מאמרי רבב"ח מד' זימני דקאזיל בספינתא פרשם מהרש"א לג' ראשונים כלפי נס פורים שבאדר, מזל דגים, והרביעי כלפי תורת הנגלה והנסתר. עיין בדבריו. ולכאן' היה נראה שכולם מענין אחד וגם הראשונים מדברים מענין כח וגדלות חכמת הנסתר (ים — עלמא דאתכסיא) וחכמיה שארוכה מארץ מדתם. אכן יש סכנה בכניסה לפרדס כמו בירידה לים, כי 'כל שבים טהור' וכידוע דדגים בכ"מ רומז לצדיקים שומרי הברית שלא נגזרה עליהם גזירת מבויל — היינו, צריך להיות נקי וטהור אגב אמיה, שאין הים סובל דבר מת' (כדרשב"ם), ואם אמנם תורת אמת היא, הרי דבריה לעולם חיים ושמחים כנתינתם.

וההוא כוורא דיתבי ליה טינא באוסייה, הוא כענין שאמרו (ע' חגיגה טו, סנהדרין קו) על דואג ואחיתופל: מי זוטר מאי דכתיב בהו 'איה שוקל איה סופר' וכו' — אלא שטינא היתה בלבם. וכן אלישע אחר, שלא היה נקי אגב אמיה, לכן כשנכנס לפרדס (היינו ירד לים) קיצץ בנטיעות, וחרוב מינה שתין מחווי, היינו 'ששים המה מלכות' — מסכתות הש"ס שכפר בהם. אמנם יש גם שהציצו ונפגעו או מתו כבן זומא ובן עזאי, ועליהם נאמר 'קך בעיני ה' המותה לחסידיו' (ע' חגיגה שם), והיינו אכלו מיניה ומלחו מיניה, — דיש ללמוד מהם ומתורתן. ולאחר י"ב חדש (כמשפט רשעים בגיהנם) אפשר גם לחזור ולבנות ולשקם מעצמות הדג (היינו מן העצמות), ששם אין מגיע שום

קלקול, את כל מה שחרב. וכענין ר' מאיר שאכל תוכו (=עצמות) של רמון וזרק קליפתו. (ו'חד גלגלא דעינא' אפשר רומז על ר"מ המאיר עיני חכמים, ובספר-תורה שלו כתוב כתנות אור, והוא ראש תלמידי ר"ע שיצא בשלום ולא שגה ברואה, ויכול אף לקלוט חכמה מאלישע ששגה, ובכך גם לתקן אותו, כמבואר בחגיגה).

וענין הדג דיתבי ליה חלתא אגביה, נראה שמלמד כי לחכמת הנסתר צריך חוש לנשיאת הפכים וגמישות רבה, וגם אחר שבונים מבנה שלם וסבורים שמבינים (אפינן ואכלינן) כדרך תורת הנגלה (יבשתא) — הכל עלול להתהפך בשעתא חדא ברגעא חדא, כי תזווה קלה יכולה להפוך הכל, ופעמים שאותו דבר נראה כך ולהיפך, כמו חותם המתהפך. והכל 'לפי ערך'. ומי שאינו 'קרוב לספינתא' היינו נוטה לתורת הסוד וחכם ומבין מדעתו, (או) יותר פשוט, מי שאין לו בסיס מוצק בספינה — היבשה), יכול להתמוטט מתוך ההיפוך ולצאת מן הדעת.

ופעמים ישנו נושא אחד שא"א להפסיק בו ג' ימים ולילות (דיותר מכך א"א בלא שינה כידוע בנדרים פ"ב), גם אם המחשבה מהירה כחץ, וביותר קשה הדבר כשהחכם הדורש, היינו הדג בזקיפא, בגדלות ובפעילות, ואילו התלמידים בשפלות יושבים ע"ג קרקע בשתיקה. והכל ברצף אחד, כמו בפריחת סנפיר אחד, עד הסנפיר הבא, היינו הנושא השני, התנופה הבאה, וזהו גילדנא דימא מיקרי, היינו רוחב ההיקף ו'כמות החומר' שבתורת הסוד. אמנם יש גם בחינה שבה אין שנים אלא 'אחיד בשמיא ובארעא' (ע' זוהר ח"א לא.), וזהו 'זיזי שדי עמדי'. (ונאות לרב אשי שבו נתאחדו תורה וגדולה. וכן הוא 'מלך', ודרשו בוהר (ח"ג ערה) 'שום תשים עליך מלך' — לעילא ולתתא). וכנפי העוף הם המה סנפירי הדג ('שפורה בהן') אלא שעולים שניהם כאחד. ושניהם נבראו ביום החמישי עם התנינים הגדולים דלהלן, שהם כמו שרש קדמון לבריאת האדם, (וע"כ כתוב בהם לשון 'יברא', וממילא בהם גם סוד הקץ, כי נעוץ סופן בתחילתן).

ומהרש"א פירש 'קרצוליה במיא' — היינו תורת הנגלה שגם היא צריכה יגיעה רבה עיי"ש, ויותר נראה לפי הענין שהכל לענין סוד, שגם 'מים התחתונים', היינו החומר של הסוד, עמוק ובעיקר סוער ומהיר ('רדיפי מיא') באין ערוך לתורה הנגלית ואף נגר ובר נגר בהלכה לא מגיע אל עיקרה בשבע שנים. אמנם, הסוד שבסוד, שהוא ההפשטה, מים העליונים, עולה למקור באינסוף ממש ולמעלה מזה, (והוא גם יחס קבלה — חסידות, כידוע, שהקבלה מדברת רק מהצמצום הראשון ואילך, ועיקר חידוש החסידות לעלות להתבונן גם מקודם לכך ועד לעצמות ממש דלית מחשבה תפיסא שם כלל).

וזיזי שדי כתוב בתהלים נ הרומז גם לדגים 'נוני ימא' וגם לשער הנוץ שהוא חכמת אלקים ממש (עין ר"ה כא). 'עוף ג' יוסף, ציט"ע דאחיד בשמיא ובארעא, והוא בפרט קרוי 'צדיק עליון' לעומת אחיו בנימין הקרוי 'צדיק תחתון'. ו-ש-ד-י שם היסוד, כידוע בחכמת האמת. וכן דג גדול בגי' נ'. וכן ים. והיא אות הנפילה כידוע (בברכות ד:). כי רשעים יכשלו במ, וכאמור שם במזמור 'לרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא ברית... ותשלך דברי' וגו', ודרשוהו בחגיגה 'ולאלישע אמר' עיי"ש. 'זיז-שדי' (בשי"ן) הוא ענין אחד, כמו 'שוד תנחומיה וזיז כבודד' (ישעיה סו), שוד למטה בשדה (או במים תחתונים), וזיז למעלה, בצל הכבוד העליון. (אמנם גם פי' מהרש"א על נס פורים הוא מענין הפרק, כי אסתר סוף כל הנסים, וכל מאורעות הגלות ותהפוכותיה במים רבים, יעלו שמים וירדו תהומות, הכל נרמז במקרא, במגילת אסתר, והכל לידע ולהודיע ולהודיע כי גם כאשר ארץ ניתנה ביד רשע ונמכרה הספינה, לא מכר 'את העבדים', כי — אמנם — עבדים אנחנו — אך — בעבודתנו לא עזבנו אלקינו ויט אלינו חסד לפני מלכי פרס' (עזרא ט. ועי' מגילה י"א רע"א). (סנפיר נוסריקון נס פורים'. שמעתי).

שם — ספינה לשון יקרות וחשיבות, כמו 'מאן ספין ומאן רקיע', וכן לשון סוד וכיסוי כמו צפון (וכן: 'ספון בארזים'), ומצפון זהב יאתה, כי הוא הצד הנעלם והחשוך, הפתוח כלפי חוץ, 'רוח צפונית פתוחה', ורומז כידוע על הבחירה החפשית אשר כל הרוצה לצאת (או ליכנס) בידו לצאת, אך מי שידוע הדרך חזרה יכול להביא משם אוצרות חשך, וכל יקר ראתה עינם של ר' עקיבא וחבריו שהיו באים בספינה. ור"ע שנכנס בשפלות, (כי הוא עניו בדורו כמו שאמר בספ"ק דיבמות על עצמו שלא הגיע אף לרועי צאן) וכל גל וגל נענע לו בראשו (כדאיתא ביבמות קכא), הוא לבדו זכה לצאת ולעלות בשלום מן הים.

וד' מאמרי הספינה דרב"ח כאן, נראה שהם כנגד ארבעה שנכנסו לפרדס, (אף שרמזים בפרט במאמר ראשון כנ"ל) שהם עצמם כנגד פשט רמז דרש סוד — שבסוד. שהראשון לבדו — ממית ומיבש (כאותו דג שמת), וכנגד בן עזאי; והרמז עלול לשבש הדעת ולפגוע, כבן זומא (כאותו דג שנתהפך). ושניהם בגדר 'לא נשא אשה'; והשלישי יכול להפליג בדרוש ולהפך דא"ח כיון שסבור שהגיע ושהבין ואינו מגיע, וכענין 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה' דשלמה, וכן מנשה שהיה שונה נ"ה פנים וכיון שהגיע לפסוק אחד שלא הבין, היפך עורו והחל לדרוש דרשות של דופי ולגלות פני בתורה שלא כהלכה. והוא מתוך מרוצת הלב כחץ וקשת ושאפתנות יתירה, שזה שרשו של אלישע-אחר, מלידתו אגב אביו, כמבואר בחגיגה. (הוא כמו הנושא אשה שאינה הוגנת לו); ור' עקיבא שנכנס בשלום ובמנוחה, אף הוא יצא בשלום, והוא הסוד שבסוד, הנעוץ בתחילתו, פשט שבפשט. והוא שער הנו"ן שלא נגלה אף למשה. והוא העשיר האמיתי, שיש לו אשה נאה במעשים — שבת כה,ב.

'זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא וחזינן הנהו אווזי דשמטי גדפייהו משמנייהו...
(ושאר מאמרי המדבר) — עיין מהרש"א דרומז על חכמה, כמ"ש בברכות על 'חכמות בחוץ תרונה'. והנה סתם חכמה בלשון רז"ל היינו תושבע"פ, הוראה בנגלה דאורייתא הוה לכל ושייך לכל — 'בחוץ תרונה' (וכן פירשו מדבר — לשון בר = חוץ). וזה בניגוד ליורדי הים באניות יודעי ח"ן, שהוא לנפשות מיוחדות (או לזמנים מיוחדים, כמו כל ישראל בקריעת י"ס שאז ראתה גם שפחה על הים). כי במדבר כולנו הלכנו שנות דור, ואז ניתנה לנו התורה והלכותיה המשוליים למדבר, כי צריך אדם לשום עצמו כמדבר כדי להשתלם בהלכות התורה הנראות מתחילה יבשות ושחורות, ואולם כשזוכה לתלמוד ולאסוקי שמעתא, מתגלה שמנם הטוב והערב, כידוע שנמשלו הלכות המשובחות בבשרא שמינא. ועתידין כולנו ליתן עליהן את הדין שלא הגענו למדה זו השייכת לכולנו כנ"ל. (ולשון שנקט כאן, מזכיר את מאמר הירושלמי שעתידין אדם ליתן את הדין על פרי טוב שראה ולא טעם הימנו. וכן כאן האומר הוא ר' אליעזר מחכמי א"י). וכל חד אית ליה חלק באותה חכמה ובגוף אותו אווז, כי מורשה היא לקהלת יעקב כולה ויש ששים רבוא אותיות לתורה, (ר"ת ישראל כנודע). וגדולי החכמים (כרב"ח) זוכים לנתח טוב, אטמא או גדפא. אמנם כל אחד יכול ומצווה להיות בן עולם-הבא ולראות עולמו בחייו.

וההוא טייעא היינו אליהו (ע' 'עץ יוסף' כאן ובשאר ספרים. ע' במזבא ב'מגדים חדשים' — ברכות ו: (שעסקו בהלכה הנגלית, ולא בא לטמא ולטהר', היינו לשנות בתורה עפ"י הסוד, 'אלא לקרב המרוחקין בזרוע', היינו להשיב דברים אל מכונם וישרותם ופשטותם הראשונית. ואם יבוא לשנות ההלכה הנגלית והפשוטה וסברת חכמים (כמו לומר 'אין חולצין בסנדל) אין שומעין לו). והוא הנותר חי בעולם-הזה וקרוב ביותר לדור המדבר, כי אחיה השילוני רבו, (וכ"ש לאומר פינחס הוא אליהו (ובידו רומח) הרי הוא עצמו מיוצאי מצרים), והוא כהן מורה באו"ה, מיוצאי מצרים היה. ואפשר

לבחון אותו ולדרוש ממנו הוכחות גמורות כדרך הנגלה, וזה ענין 'מורח בעפרא' — היינו, הבנתו והכרתו בחומר התורה הנגלית, (ה'יבשה' הרחוקה ממים) — מושלמת וא"א לבלבלו. (וכן 'הא אורחא לדרך פלן והא אורחא' וכו', כי בנגלה הכל מוגדר ומסוים שלא כבים שהכל מתערב).

דף עד

והוא המראה מתי מדבר, שהוא משייריהם ותלמידיהם, אבל הם כולם במדרגה זו וגדולים הימנו, שעובר תחת ברכיהם. והם פניהם לנוכח יביטו (אפרקיד) ומרוכזים בתורתם, אך מ"מ — שלא כמוהו — גנו ושכובים ע"ג קרקע, משום דמי בסמי, היינו שאכלו לא רק בשר שמן אלא גם שתו יין ישן, וטעמו מן הסוד שהוא משכר (וגם מחטיא כידוע דעה"ד גפן הי', וכענין נדב ואביהוא — ע' בענף יוסף מה'יערות דבש') ולכן אינם חיים ממש כמוהו שלא חטא ביין, (וכמדומה שהוא נזיר — 'איש בעל שער') (ומ"מ אינם מתים ממש אלא כישנים, ולכן חייבים בציצית. עתוס). וכל המתחבר אל מעלתן (והנפתל עמם) — רמוזו בפתילי הציצית, לשון חיבור) שוב אינו יכול לפרוש ממנה (שמשום כך לא הסכימו המרגלים ליכנס לארץ, כדי להשאיר בריכוזם במדבר), עד כדי כך שאירע לרבב"ח שמרוב צערו על הניתוק, לא זכר ליקח מהם אפילו מה שיכול, (ואולי גם הוא נשתכר כמוהם ממה שראה בהם), ונזפו בו חכמים דסו"ס היו יוצאים מן הכלל — כאלהו שעמו, וכלב ויהושע שהיו שם ונכנסו לארץ, והיה לך להתאמץ בדבר. (ואפשר לפרש 'כל אבא חמרא' אבא רומז לחכמה כידוע, כלומר מצד עצמו חכם הוא ומפוכח, כמו יששכר חמור גרם, אלא שמצד אם אמו (אם נאמר שחנה נקבה) נסתככה דעתו ונשתכר קצת, כי בבינה-אמא, יש יין המשמח. כידוע). ואפש"ל חמרא — יין, ובתמיה, כלום נאה לחכמים יין? ולבר בר חנה (א"נ שהוא זכר) להסתכסך דעתו ולהתבסס? וק"ל.

טורא דסיני הוא אש-דת. אחר שבקש רבב"ח לידבק במעלת דור המדבר ולראות מה שהם רואים, הביאו לסיני, אולם לא יכל לקרב אל האש מפני העקרב שהוא מביא לקרירות גמורה, כידוע, ונקרא ע"ש הקרירות, (ולכן רפואת עקיצתו בחמימי, בהיפך הנחש), ונשאר רק הדת, (ועיין ספרי וזאת הברכה — אלמלא דת ניתנה עמה אין אדם יכול לעמוד בה מפני האש), היינו הלכות ומשפטים 'קרים', כנ"ל, ושמע 'אוי לי שנשבעתי' היינו על זה גופא שלא יוכלו דור המדבר ליכנס לארץ, שא"א לגלות עדיין כל האש שבד"ת באופן מיושב, ולאזן בין האורות והכלים, אלא או להשתכר במדבר הלוהט או ליכנס לארץ ולהשאיר האש במדבר עד עת קץ. והיה לו לרבב"ח להפר, היינו למצוא בתוך עצמו — אחר שראה מה שראה — הכח לחבר העולמות ולבטל הגזירה, אלא שהוא חשש מרותחין דדור המבול, (שהוא כידוע מכוון כנגד דור המדבר, ('חסאת נעורים' מול 'חסד נעורים') והיו ראויים למי התורה, ונשמת משה 'בשגם' היתה שם, אלא שגברה חמימות הנעורים על הדת ונהפכו להם למים הזידונים שהציפום).

ובלועי קרח הם כמין שארית מדור המבול, שגם להם נפתחו מעינות תהום רותחים, כי רצו לבטל דת משה מחמת שפע האור שזכו, מעין לעתיד כש'כל העדה כולם קדושים'. ונשרפו באש הקטורת ונפלו בגיהנם רותחת, וכל ענינם מעתה (ותיקונם) לחזק תורת משה, היינו שיהא משה אמצעי לצנן הלהט של סיני, ורק הוא יכול ליקרב אל האש, אבל לדידן העיקר ה'תורה' (היינו הלכות איסור והתר, כמו 'תורת הצרעת' וכד') וה'דת' שבתורה, ועי"ז מצטנן להם קצת גיהנם שלהם. [וזה הראה אליהו אחר שביקש באמת להרוס אל ההר ולהיות בעצמו כמשה, כדי להודיעו הסכנה שבדבר להיות כקרח ועדתו, שחשבו שהם עצמם כמשה ואינם צריכים למשה, וכך עלתה להן וק"ל. ומ"מ לא הודו לו חכמים, כי לא תקום פעמים צרה].

ואעפ"כ בקש רבב"ח לנגוע בסוד הזה ולעמוד במקום חיבור שמים וארץ — כבסיני בו התחברו

עליונים ותחתונים — אם לא בסוד מעשה מרכבה הלוהט של סיני, הרי לפחות בסוד מעשה בראשית, והראה כי אכן אפשר לעמוד שם באיזון הזה, אלא שברגע כמימרא הוא 'בורח' ויש לחכות למחר, וכענין שצריכים הדיינים להלין את הדין לפני שחוכין אותו, כדי לבדוק אם אמנם נשאר האיזון וההכרעה של אתמול על מכונו, בגלגל העולם החזור. וק"ל.

(גם רומז שזו מדת ומטרת כל אדם, לחבר בתוכו שמים וארץ, מוח ולב, ולהתקדם בדבר מיום ליום, תמידין כסדרן, ויהי ערב ויהי בוקר, ורק כך יוכל להגיע גם למרכבה-דסיני, שזו אכן תכליתם ומטרתם הסופית של מעשה בראשית כדרז"ל בפסוק 'יום הששי', אם מקבלים התורה (שבת שבו ניתנה תורה) מוטב וכו').

'שקלתא לסילתאי' — 'סל לחם' (רשב"ם), היינו תורת, ע"ש 'לכו לחמו בלחמי' ויש לפרש גם לשון סולת מנופה, מיטב הכרעותי, אך 'אדמצלינא' — הרגשתי בעצמי שא"א להגיע לשלימות וצריך אני לתפילה מתוך הרגשת החסרון, ותוך כדי כך ומתוך כך 'ברחה' לה השלימות השכלית התורתית. ובאמת רשב"י וחבורתו שהם בדרגת סיני, אינם מפסיקים לתפילה, שאין בתורתם דופי וחסרון. אולם שאר כל אדם מפסיק לתפילה, ואל לו לחשוש שירד מגובה המוחין שלו עי"כ, אלא לצפות שיחזור אליו למחר ביתר בהירות. וק"ל.

(והנה כאן ו' מאמרים בחכמת התורה הנגלית, בחוץ, במדבר שכל הרוצה ליטול יבוא ויטול, והם כנגד ו' קצוות. והנגלות; שומן האווז ומתן השכר — כנגד החסד, 'בחינת הטייעא' כנגד הגבורה, השכלת והשגת דור המדבר — תפארת תורה (וכענין חלום יעקב). טורא דסיני הוא נצח דמשה, בלועי קרח (שבפשוטו חלקו על כהונת אהרן) כנגד ההוד (ולבסוף הודו כי משה אמת). ויסוד צדיק אחיד בשמיא ובארעא.

ולפי"ז ד' מאמרי הספינה הם כנגד הנסתרות כ'תר ח'כמה בי'נה ד'עת. וג' מאמרי 'לדידי חזי לי' הם ג' רישין שבבבא (שהם אמונה, תענוג, רצון. הורמין — ע"ז, היפך האמונה כמשכ"ל; אורזילא — תענוג (שע"ז רומז 'כופיתא' היינו תוצאות אכילתו; וכח העץ — היינו תוקף הרצון). והיינו כנראה חזי לי בחלמא למעלה מן הדעת, וטרם ש'ירד בספינה' היינו נכנס לתודעת החכמה, אלא שמוזה החלום קבל את הגירוי לצאת למסעות הגשמיים ו/או הרוחניים). ואין אדם רואה אלא ממה שהרהר ביום, והיינו ממה ש'ספרו לו נחותי ימא'. כל סיפור מעשה הוא במלכות, והיינו שיירי חכמי הדור הקודם נעשים מקור וראשית לכתר של הדור הבא. וכל הענין מסתיים בארבעה מאמרי 'משתעי' שהם במלכות (שהיא בעולם העשיה שבו ד' רוחות, וכנגדם ד' מלכויות. וק"ל). והוא כמו 'סיפורי מעשיות' (של ר"ג מברסלב למשל) לגרות דמיונם של צעירי הדור הבא לצאת גם המה למסעותיהם. ובוה נסגר המעגל).

דף עד

ציונים והערות

על הטלת ציצית לבגד המת — עתוס' כאן ובכמה מקומות; מחזור ויטרי רעה; 'תורת האדם' לרמב"ן — שער ההודאה; קה"י ח"ה ה; פירוש 'ארגמן' (לגרח"ק שליט"א) למסכת ציצית, עמ' כב; מנהגי ישראל ח"ב עמ' לט. וע"ע דברים ע"ד הסוד ב'ליקוטי מאמרים' לר"צ הכהן זצ"ל, עמ' 154.

'תא ואחוי לך הר סיני...'. — ע' בספר 'נצח ישראל' למהר"ל זיע"א — פרק לא.